

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
ФАКУЛТЕТ:

ЕКОНОМСКИ ФАКУЛТЕТ
Универзитета у Бањој Луци

ПРИМЉЕНО: 6.10.2020			
ОРГ. ЈЕД.	БРОЈ	ПРИЛОГ	ВРИЈЕДИНОСТ
МЗП	1715	20	

ИЗВЈЕШТАЈ о оцјени урађене докторске тезе

ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

На основу члана 149. Закона о високом образовању (Службени гласник Републике Српске број: 73/10, 104/11, 84/12, 108/13, 44/15, 90/16 и 31/18), члана 54. Статута Универзитета у Бањој Луци и члана 20. Статута Економског факултета, Наставно-научно вијеће Економског факултета Универзитета у Бањој Луци, на XIV сједници одржаној дана 16.07.2020. године, донијело је Одлуку број: 13/3.1129-ХИВ-3/20, о именовану Комисије за оцјену урађене докторске дисертације кандидата мр Селме Видимлић под називом: „Избор финансијских показатеља у функцији раног упозорења на финансијске неприлике предузећа (са посебним освртом на нарушености сталности пословања малих и средњих ентитета у земљама у транзицији)“.

У Комисију су именовани:

1. Проф. др Драган Микеревић, редовни професор, Економски факултет Универзитета у Бањој Луци, ужа научна област Пословне финансије, предсједник;
2. Проф. др Новак Кондић, редовни професор, Економски факултет Универзитета у Бањој Луци, ужа научна област Рачуноводство и ревизија, члан;
3. Проф. др Жељко Шаин, редовни професор, Економски факултет у Сарајеву Универзитета у Сарајеву, ужа научна област Финансије, члан.

Комисија је у предвиђеном року прегледала и оцијенила докторску дисертацију кандидаткиње мр Селме Видимлић под називом: „Избор финансијских показатеља у функцији раног упозорења на финансијске неприлике предузећа (са посебним освртом на нарушености сталности пословања малих и средњих ентитета у земљама у транзицији)“, те о томе Наставно-научном вијећу Економског факултета и Сенату Универзитета у Бањој Луци подноси сљедећи извјештај.

1. УВОДНИ ДИО ОЦЈЕНЕ ДОКТОРСКЕ ТЕЗЕ

Докторска дисертација кандидаткиње мр Селме Видимлић, дипломираног економисте, под насловом: „Избор финансијских показатеља у функцији раног упозорења на финансијске неприлике предузећа (са посебним освртом на нарушености сталности пословања малих и средњих ентитета у земљама у транзицији)“, написана је латиничним писмом (Times New Roman, фонт 12, проред 1,5). Дисертација је написана на укупно 227 страница текста, од чега је 200 чистог текста, 14 страница литературе, а преосталих 13 страница односи се на наслов, садржај, попис скраћеница, попис слика, табела и графикана, те резиме на енглеском језику. Дисертација је илустрована са 50 табела, 13 слика и 18 графикана. Укупан фонд литературе се састоји од 204 јединице. Докторска дисертација садржи: уводни дио, шест поглавља (1. Систем раног упозорења на финансијске неприлике предузећа, 2. Финансијски извјештаји у функцији раног упозорења на финансијске неприлике предузећа, 3. Методологија истраживања, 4. Теоријско-методолошки модели предвиђања финансијских неприлика предузећа, 5. Емпиријско истраживање могућности примјене појединих модела за предвиђање финансијских неприлика малих и средњих ентитета, 6. Дискусија) и закључак.

У уводном (првом) дијелу докторске дисертације елабориран је научни проблем истраживања и образложена оправданост израде докторске дисертације. Поред тога, дефинисани су предмет истраживања, научни и друштвени циљеви као и хипотезе истраживања. Након основних методолошких поставки дисертације указано је на научне методе и технике истраживања које ће бити кориштене у раду, те је дата процјена очекиваног научног доприноса одведеног емпиријског истраживања. На крају уводне цјелине дато је кратко образложење композиције докторске дисертације.

Након уводног дијела дисертације, у другом дијелу рада се на бази релевантне литературе указује на основне појмове који се користе у овој области гдје је дат преглед различитих приступа дефинисању криза у предузећу, њихових врста, симптома и начина рјешавања истих по одређеним фазама. У овом дијелу рада представљене су различитости малих и средњих ентитета у поређењу са великим предузећима, а посебно разноликости код предузећа у развијеним земљама у односу на компаније које послују у транзицијским земљама. Наведени су ризици са којима се сусрећу мала и средња предузећа у транзицијским земљама, потенцијалне слабости који потичу из унутрашњих утицаја, али и спољних, као што су сива економија. У овом поглављу су наведене карактеристике фискалне политике унутар земље, као и одреднице стечајног поступка.

У трећој цјелини фокус је на финансијским извјештајима који се користе у пословању предузећа. Наведена је законска регулативе која се односи на финансијске извјештаје у Републици Српској и Федерацији Босне и Херцеговине. Дефинисан је кредитни бонитет, његови квалитативни и квантитативни елементи. Представљен је начин на који се интерпретирају подаци из финансијских извјештаја и сврха израде истих – управљање ризицима као полуга којом се одвраћа од кризе предузећа.

У четвртком поглављу је дефинисана методологија истраживања. Извршена је операционализација варијабли. Дефинисани су модели истраживања, као и

ограничења која су могла утицати на добијене резултате. Обликован је истраживачки узорак који се састоји од 392 мала и средња предузећа. Наведне су методе истраживања, истраживачки поступци, алати и технике. При тестирању узорка кориштен је програмски пакет SPSS 20, којим су третирана 32 финансијска показатеља на предузећима из изолованог узорка.

Пети дио докторске дисертације представио је најрелевантније моделе за оцјену финансијске упјешности пословања предузећа – Алтманов, Чесеров, Кралицеков и Фулмеров модел, те Анализу приносног, имовинског и финансијског положаја предузећа. Наведени модели су примијењени на посматраном узорку предузећа. Примјеном Анализе приносног, имовинског и финансијског положаја предузећа, уз помоћ програма SPSS 20 искристалисани су финансијски показатељи који најбоље предвиђају финансијски неуспјех предузећа, а то су Маржа покрића, Рацио текуће ликвидности, Рацио солвентности и Коефицијент обрта обртне имовине.

У шестом дијелу представљени су резултати истраживања. Утврђен је степен сигурности са којим се могу примјенивати третиране методе и анализа на малим и средњим предузећима у земљама у транзицији.

Дискусија о добијеним резултатима истраживања написана је у седмом дијелу докторске дисертације. Наведена су ограничења кориштених научних метода у истраживању, те су истестиране постављене главна и помоћне хипотезе, које су токомведеног истраживања потврђене.

Закључна разматрања послужила су да се још једном сумирају закључци до којих се дошло на основу теоријског и емпиријског истраживања, те да се укаже на значај и потребу јачања кредибилитета рачуноводствене и ревизорске професије у циљу заштите јавног интереса, отклањања или бар умањења утицаја сиве економије кроз квалитетнију законску регулативе и потребне системске помоћи државе.

2. УВОД И ПРЕГЛЕД ЛИТЕРАТУРЕ

У уводном дијелу докторске дисертације кандидаткиња указује на настајање кризе у предузећима, симптоме који указују да се у малим и средњим предузећима одвија кризни процес, те на значај објављених информација у финансијским извјештајима и потребу корисника финансијских извјештаја да у њима пронађу разумљиве, поуздане и истините информације које могу бити реална основа приликом доношења пословних одлука. С обзиром на изузетно велики број инсолвентних предузећа у Босни и Херцеговини у периоду од 2008. године наовамо, међу којима је највише МСП, који се и даље повећава, повјериоци су заинтересовани да заштите своја пласирана средства. Иако су поједини велики пословни субјекти развили властите методе и механизме којима настоје предвиђати опасности нарушавања финансијске стабилности и неизвршења обавеза својих дужника, број и износ пласираних средстава које предузећа воде као сумњиву активу се повећава. С друге стране, и други повјериоци, мала и средња предузећа, настоје имати квалитетну анализу пословања својих купаца, на основу које би из пословног процеса елиминисали оне са лошијим перформансама како не би угрозили властито пословање. Средства задржана код инсолвентних клијената и купаца доводе до даљег пропадања или отежавања у пословању других предузећа. Из тог разлога је неопходно развити алате који ће с високим степеном прецизности моћи на вријеме детектовати она мала и средња предузећа која имају назнаке могућег погоршања сталности финансијског пословања. Како у развијеним земљама у свијету, тако је и у земљама у транзицији,

укључујући и земље у региону, током 90-их година прошлог вијека акценат са проучавања и оснаживања привреде пренесен је и на мала и средња предузећа. Међутим, мора се напоменути да је већ сада у академским круговима увријежено мишљење да је за здрав економски раст потребна синергија великих предузећа и малих и средњих, јер су мала и средња предузећа често кооперанти великих предузећа. Непрепознавање МСП која неће моћи на вријеме удовољити својим уговорним обавезама може довести до сљедећих посљедица: предузеће своју ликвидност пројектује на основу очекиваних новчаних прилива; у случају да они изостану, предузеће неће моћи испоштовати своје финансијске обавезе, па ће се велики ликвидност једног предузећа, попут домино-ефекта, пренијети на друга и у коначници довести до погоршања ликвидности у привреди; неизвршавање обавеза према банкама, које, у контексту лоших искустава пласираних кредита привреди, уводе рестриктивну кредитну политику, чиме нарушавају потребно финансирање привреде, а тиме успоравају или урушавају економску стабилност земље; конзервативне политике у кредитирању омогућавањем одгођеног плаћања од других предузећа, али и банака, према финансијски “здравим” малим и средњим предузећима, доводе до смањења профитабилности кредитора, што, опет, доводи до нижих нивоа економских активности. Ограничена могућност препознавања раних знакова нарушености пословања МСП у земљама у транзицији, користећи се моделима и анализама које постоје у свијету, произлази из релативно ниског нивоа капитала предузећа; успорених плаћања и извршавања обавеза код малих и средњих предузећа, те укупног пословног амбијента, као законске и извршне регулативе у развијеним земљама у односу на земље у транзицији, односно бржег елиминисања из економских токова учесника са слабијим перформансама у развијеним земљама у односу на земље у транзицији. С тим у вези, питања на које је кандидаткиња у фази истраживања дала одговор гласи: 1. Како и с којим степеном поузданости садашњи финансијски показатељи малих и средњих предузећа предвиђају њихово будуће потенцијално неуспјешно пословање? 2. На који начин утврђивати законитости утицаја садашњих билансних позиција код малих и средњих предузећа на потенцијални неуспјех пословања, те како дефинисати функцијске повезаности између ове двије варијабле?

У складу са наведеним питањем, кандидаткиња је представила разлоге и мотив истраживања, описала је проблем истраживања, одредила је предмет истраживања, поставила је научне и прагматичне циљеве истраживања и поставила главну и помоћне хипотезе истраживања.

С обзиром да у нашој земљи још увијек не постоји довољан ниво свијести о значају и улози креативног рачуноводства те његовом утицају на квалитет финансијског извјештавања, те недостатак истраживања и студија ове проблематике, разлози истраживања фокусирани су на добијање одговора на питања: да ли је и колико финансијско извјештавање квалитетно, поуздано и транспарентно код нас, да ли су и у којој мјери поступци креативног рачуноводства заступљени у финансијским извјештајима привредних друштава и какав је његов утицај на квалитет финансијског извјештавања, те на који начин спријечити или минимизирати утицај креативног рачуноводства.

Истраживањем се описао степен функционалне зависности будућих потенцијално слабијих перформанси малих и средњих предузећа и финансијских показатеља кориштењем постојећих модела за предвиђање нарушености пословања, као и Анализом приносног, имовинског и финансијског положаја предузећа.

Класификацијом малих и средњих предузећа након анализе урађене на основу финансијских извјештаја за 2013. годину протеком периода од двије године, дошло се до фактора који предвиђају могуће нарушености пословања. Истраживањем се установио степен повезаности и узрочно-последичне зависности између финансијских показатеља, с једне, и будуће потенцијалне нарушености пословања малих и средњих предузећа, с друге стране. Утврдио се степен поузданости којом би се финансијски показатељи, добијени из финансијских извјештаја могли користити за предвиђање потенцијалног неуспјеха.

Сагледавањем узрока и последица ограничене могућности препознавања раних знакова нарушености наведених пословања, а на основу проблема, предмета и циљева истраживања, постављане се главна и помоћне хипотезе. Основна хипотеза произлази из постављеног проблема и она гласи:

X0: Постојећи теоријски модели за предвиђање финансијских неприлика су ограничене примјене за мала и средња предузећа у земљама у транзицији.

Основна хипотеза се потврдила теоријским и емпиријским истраживањем. Прегледом сличних истраживања која су се проводила у другим државама и пословним амбијентима, као и кориштењем узорка на којем се провјерила тачност полазних поставки, овим истраживањем се потврдила постављена темељна хипотеза.

За потребе доказивања главне хипотезе постављене су и помоћне хипотезе као мисаони одговори на узроке постављеног проблема:

X1: Себичне стратегије власника капитала смањују вриједност малих и средњих предузећа што повећава ризик финансијских неприлика у кратком року.

Прва помоћна хипотеза је, на основу узорка који се користио у овом истраживању, утврдила везу између малих и средњих предузећа која су имала изненадне крупне осцилације у апсолутним вриједностима појединих билансних ставки (предузимање високоризичних пројеката, исплата екстрадивиденди, бонуса и дезинвестирање) и адекватност примјене појединих теоријских модела и анализа које су обухваћене истраживањем. Наведени узрок се тешко може отклонити, јер је присутна велика концентрација власништва код малих и средњих предузећа у земљама у транзицији, али се овај утицај на смањење могућности примјене метода за предвиђање финансијских неприлика може ублажити уношењем квалитативних информација у моделе, као што су старост малих и средњих предузећа, кредитна историја и томе слично.

X2: Системски дуги периоди плаћања обавеза и наплате потраживања код малих и средњих предузећа у земљама у транзицији негативно утичу на могућност примјене модела и анализа које се користе у свијету.

Мала и средња предузећа у свијету и у земљама у транзицији не послују у сличним условима. У развијеним земљама свијета су дани плаћања обавеза и наплате потраживања знатно краћа него у земљама у транзицији, што резултира тиме да и финансијски здравија предузећа имају видно другачије дане везања активности, што резултира скромнијим могућностима кориштења постојећих модела и анализа за предвиђање финансијских неприлика. Ова помоћна хипотеза се доказала индуктивном и дедуктивном методом, методом компарације, те методом анализе и синтезе. У складу са добијеним резултатима тестирања друге хипотезе у дисертацији

су дате препоруке за отклањање или ублажавање узрока постојећих проблема.

X3: Споро и дуготрајно гашење неуспјешних малих и средњих предузећа у земљама у транзицији негативно утичу на могућност примјене модела и анализа које се користе у свијету.

Законска регулатива у развијеним земљама свијета и земљама у транзицији, али и извршна спровођења знатно се разликују, што резултира тиме да су у земљама у транзицији као тржишни учесници још дуго након неуспјеха званично опстају у привредном животу и она мала и средња предузећа која су суштински већ знатно раније доживјела неуспјех. И трећа помоћна хипотеза се доказала индуктивном и дедуктивом методом, методом компарације, те методом анализе и синтезе. Према добијеним резултатима тестирања треће хипотезе, у дисертацији су дате смјернице за откланање или ублажавање овог узрока истраживања.

У прегледу литературе наведена је литература која се односи на цјелокупно истраживање. Наведена су 204 литерарна извора од домаћих и страних аутора при чему је кандидаткиња кроз њихова научна достигнућа добила одговор о томе: шта је познато о проблему истраживања; које су научне чињенице потврђене; какви су односи између кључних концепата, фактора и варијабли; које су актуелне методологије за детекцију најквалитетнијих финансијских показатеља добијених из финансијских извјештаја који предвиђају успјешност пословања предузећа, а које су најчешће критике тих методологија; који резултати се могу примјенити на друге ситуације; које теме изазивају неслагање међу ауторима, односно које су недоследности и пропусти; шта је потребно додатно тестирати јер нема доказа, неубједљиви су или су контрадикторни; о којим подручјима се мало зна и да тим подручјима припада проблем истраживања; да ли је потребно провести научно истраживање да би се ријешило постављени проблем истраживања и да ли се очекује да ће се рјешавањем проблема истраживања постићи оригинални научни допринос. Од укупно наведених 204 библиографска извора, 88 извора се односи на књиге, 96 на публикације у стручним часописима, те кориштена су 22 документа званичних државних институција .

3. МАТЕРИЈАЛ И МЕТОД РАДА

Имајући у виду да одабир методолошког приступа истраживању зависи од истраживачког проблема и циљева истраживања, приликом истраживања кандидаткиња се ослоњала како на дедуктивни тако и на индуктивни приступ, односно користила је комбиновану методологију тј. комбинацију квалитативне и квантитативне методологије научног истраживања. С тим у вези, подаци који су обрађивани прикупљени су како квалитативном, тако и квантитативном методологијом. За остварење циљева истраживања и тестирање постављених хипотеза прикупљање података је извршено из примарних извора (кориштен је истраживачки узорак) и секундарних извора (истраживање за деск столом).

Као узорак за ово истраживање одабрана су предузећа која припадају Зеничко-добојском кантону, у оквиру Федерације Босне и Херцеговине, држава Босна и Херцеговина. Наиме, у наведеном кантону засновано је око 3500 предузећа, микропредузећа, малих, средњих и великих предузећа. Од наведеног броја предузећа

третирана су сва она која су имала приходе преко два милиона конвертибилних марака, имовину у вриједности већој од једног милиона конвертибилних марака, а запошљавала су преко десет радника. На овај начин су обухваћена сва предузећа у једној регији, без обзира на дјелатност. Иако су предузећа различитих дјелатности, средњобосански базен је индустријског карактера, па су дјелатности претежно производне и трговинске. За калкулације је кориштен софтвер MS Excel и програмски пакет SPSS 20. Сва тестирања су вршена са 5% прагом значајности. Дат је опис елемената дескриптивне статистике, метода тестирања и опис модела логистичке регресије. За сваки од модела су израчунате величине које су параметри теоријских модела. За сваки параметар су израчунати максимум, минимум, распон (разлика максимума и минимума), просјек, медијана и стандардна девијација, што је сумирано у табелама за сваки модел. Предмет калкулације су финансијски показатељи из Алтмановог, Чесеровог, Фулмеровог и Кралицековог ДФ модела, те 32 параметра, мјерила финансијског пословања из Анализе приноског, имовинског и финансијског положаја предузећа.

С друге стране, квантитативну методологију научног истраживања кандидаткиња је користила за прикупљање и анализу квантитативних података с циљем испитивања узрочно-последичне везе између квалитета финансијског извјештавања, обима сиве економике, спорости плаћања обавеза међу пословним субјектима с једне стране, и квалитета финансијских извјештаја, с друге стране, а што утиче на предиктивност посматраних модела и анализе. Квантитативни емпиријски подаци добијени су анализом финансијских извјештаја добијених од стране Агенције за подредничке, информатичке и финансијске услуге Федерације Босне и Херцеговине (АФИП). Статистичка анализа је урађена на узорку од 392 финансијска извјештаја привредних друштва објављених за 2013. годину.

За статистичку обраду прикупљених података кориштени је програм SPSS (Statistical Package for Social Studies). Од статистичких анализа примјењена је дескриптивна статистичка анализа по којој је приказивање података извршено графички и табеларно. За потребе статистичке анализе, кандидаткиња је користила вишеструку (мултипли) линеарну регресију и развила модификовани дискрециони обрачунски модел за детекцију оних финансијских коефицијената из Анализе приноског, финансијског и имовинског стања предузећа који најбоље предвиђају неуспјешност у пословању малих и средњих предузећа. Такође, кандидаткиња је тестирала постојеће моделе за оцјену успјешности пословања – Алтманов, Чесеров, Фулмеров и Кралицеков ДФ модел. Сва тестирања су вршена са 5% прагом значајности.

Примјењене методе су адекватне, довољно тачне и савремене, имајући у виду достигнућа на овом пољу у свијету. Тврдње су изнешене јасно, прецизно и друштвено разумљиве. Научне спознаје су образложене и повезане са другим спознајама. Подаци су приказани у облику табела, слика и графикана.

Предложени план истраживања који је представљен у пријави докторске дисертације није се мјењао током истраживања.

Испитивани су бројни параметри и мјерени су њихови индикатори који су дали довољно податка за поуздано доношење закључака.

Статистичка обрада податка је адекватна за истраживање, а подаци су јасно представљени. На основу обрађених и анализираних податка представљени су резултати истраживања који су служили за провјеру хипотеза и провођење

дискусије. Резултати истраживања су правилно, логично и јасно тумачени. Резултати истраживања су дати у таквом облику и форми да други независни истраживачи могу провјерити резултате и поновити истраживање.

4. РЕЗУЛТАТИ И НАУЧНИ ДОПРИНОС ИСТРАЖИВАЊА

Резултати истраживања заснивају се на анализи података који су утврђени и обрађени статистичким методама. Анализом и обрадом података утврђена је статистички ограничена повезаност између финансијских показатеља из представљених теоријских модела Алтмана, Кралицека, Чесера и Фулмера и Анализе приносног, имовинског и финансијског положаја предузећа (независне варијбле) и сталности пословања малих и средњих предузећа (зависне варијабле). Тиме је кандидаткиња потврдила главну хипотезу, као и помоћне хипотезе. Потврђивање помоћних хипотеза употпунило је важност главне хипотезе.

Тестирањем модела Алтмана, Чесера, Фулмера и Краличека дошло се до спознаје да се ови модели не могу са сигурношћу примијенити на процјену и предвиђање неуспјеха малих и средњих предузећа у транзицији. Користећи савремене рачунарске пакете који се ослањају на статистичке израчунае, тестирани су показатељи из Анализе приносног, имовинског и финансијског положаја предузећа, с циљем детектовања финансијских показатеља који с успјехом могу показати да ли се предузеће налази пред великвидношћу.

Користећи методе логичке регресије анализе, дошло се до резултата: показатељи који су предиктори неуспјеха у пословању, а за које је узето блокирање трансакцијског рачуна су:

1. рацио марже покрића ((приходи од продаје – варијабилни приходи)/пословни приходи),
2. рацио ликвидности (расположива готовина/краткорочне обавезе),
3. рацио солвентности (пословна имовина/дугови),
4. коефицијент обрта обртне имовине.

Користећи логичку регресију на параметрима Анализе приносног, имовинског и финансијског положаја предузећа, откривени су финансијски показатељи који са сигурношћу од 63% могу предвиђети несолвентност предузећа у току године.

Прагматични циљ овог истраживања би се огледао у откривању механизма који банкама и другим зајмодавцима, финансијерима, пословним партнерима дотичног предузећа могу помоћи у препознавању потенцијално неуспјешних зајмопримаца из категорије малих и средњих предузећа, чиме би заштитили сопствено сигурно пословање.

Друштвене скупине које ће овим истраживањем добити додатна потребна сазнања су власници капитала, укључујући и банке, те менаџери и академска заједница.

Власници капитала, укључујући и банке: Кориштењем адекватне методе за предвиђање нарушености пословања малих и средњих предузећа које кредитирају су у позицији да очувају и/или увећају властити капитал.

Менаџери: Додатним сазнањима о препознавању потенцијално лоших пословних партнера доносит ће квалитетније пословне одлуке које ће минимизирати ризик од финансијских губитака.

Академска заједница: Допринос овог истраживања ће се огледати у откривању интензитета повезаности ранијих финансијских анализа и накнадног финансијског неуспјеха у пословању МСП. У том смислу моћи ће се вршити истраживања у области кредитног ризика, финансијског менаџмента, финансијског рачуноводства,

те сродних економских области.

С обзиром на резултате истраживања који су показали како се не може примијенити у потпуности ниједан од наведених модела, у наставку као прагматични допринос истраживања кандидаткиња је изнијела препоруке за даље унапређење средине која омогућава претпоставке за дјеловање малих и средњих предузећа: (1) смањење фискалног оптерећења којим би се повећао број уапослених. Овдје би можда требало увести најнижи приход (мјесечну плату радника) који није опорезован, чиме би мање (или никако) квалификовани радници били атрактивнији за запошљавање својим послодавцима, па би порастао ниво запослености у земљи. Дјелатностима које имају сезонске осцилације, као што су туризам или грађевинарство, требало би омогућити другачији порески третман; (2) повећање броја запослених у пореској управи, можда и прерасподјела из других државних органа, који би вршили јачу и квалитетнију контролу. Овдје би требало настојати да се помјерање са формалне контроле из Управе пренесе на теренску контролу; (3) повећање казни за пореске утаје, чиме би страх од високих казни дисциплиновао привредна друштва која чине утају пореза; (4) укидање дотадашње формалне и бирократске повезаности између порезних управа и других органа државног апарата, као што су МУП, катастри, званична тржишта вриједносним папирима, системи здравствене и социјалне администрације, чиме би се боље откривало утајивање прихода или имовине; (5) подизање свијести код грађана о значају сиве економије и њеним ефектима на друштво и појединца, чиме би порастао порезни морал. Овдје би се требале укључити власти путем медијских кампања; (6) смањењем готовинског плаћања смањиле би се неформалне готовинске трансакције, а тиме би се смањило сакривање дијела остварених прихода; (7) забраном бављења дјелатношћу директорима и власницима фирми који су раније имали изречене казне за пореске утаје повећала би се финансијска дисциплина.

Истраживањем кандидаткиња настоји да у будућности продуби свијест јавности о значају и улози ове проблематике, те да укаже на потребу за озбиљним приступом јачања контролних механизма с циљем јачања квалитета финансијског извјештавања.

5. ЗАКЉУЧАК И ПРИЈЕДЛОГ

Докторска дисертација кандидаткиње мр Селме Видимлић је самостално дјело, која је израђена у складу са одабраном темом. Кандидаткиња се у цјелини придржавала одабраног концепта и постављеног нацрта истраживања. Дисертација је написана у складу са методологијом научног истраживања.

Резултати истраживања су правилно, јасно и логично представљени. Тумачење резултата засновано је на прикупљеним и обрађеним подацима. Резултатима истраживања провјерене су помоћне и главна хипотеза истраживања. Резултати су дати у таквом облику и форми да други независни истраживачи могу провјерити резултате и поновити истраживање.

Извршена је компарација добијених резултата истраживања са резултатима истраживања других релевантних аутора, гдје је кандидаткиња показала довољно критичности супростављајући адекватну научну аргументацију до које је дошла у истраживању.

Након интерпретације и дискусије добијених резултата кандидаткиња је истакла научне и прагматичне доприносе дисертације те дисертацију учинила интересантном за истраживаче и корисном за практичаре. Дисертација је оригинални допринос економској науци јер проширује знања из економије и ужих научних области пословних финансија и рачуноводства и ревизије. Оригиналан научни допринос

огледа се у новим научним чињеницама, новим научним спознајама и новим моделима и поступцима детекције финансијских показатеља који најбоље прогнозирају финансијски неуспјех малих и средњих предузећа у транзицијским земљама.

Основни допринос дисертације огледа се у доказаној претпоставци да постојећи модели за предвиђање нарушености сталности пословања предузећа нису у потпуности адекватни за примјену код малих и средњих предузећа у земљама у транзицији; утврђивању начина и облика у којем је креативно рачуноводство заступљено код нас; поређењу модела за детекцију финансијског неуспјеха у малим и средњим предузећима у транзицијским земљама у односу на сличне ентитете у развијеним земљама; дефинисању могућих праваца дјеловања и давање смјерница за сузбијање манипулација и превара те побољшање квалитета финансијских извјештаја.

Резултати истраживања имају практичне користи за све кориснике финансијских извјештаја а посебно за регулатора, професионална удружења, пореске огране, повјериоце, инвеститоре, власнике предузећа и јавност.

У складу са наведеним извјештајем Комисија даје позитивну оцјену докторској дисертацији и сматра да ова докторска дисертација у потпуности испуњава критеријуме успјешне докторске дисертације, те из тог разлога

Предлаже

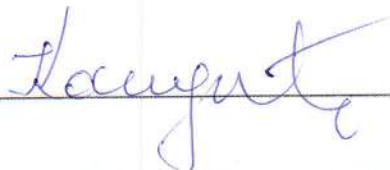
Наставно-научном вијећу Економског факултета Универзитета у Бањој Луци да прихвати позитивну оцјену докторске дисертације кандидаткиње мр Селме Видимлић, дипломираног економисте, под називом: „Избор финансијских показатеља у функцији раног упозорења на финансијске неприлике предузећа (са посебним освртом на нарушености сталности пословања малих и средњих ентитета у земљама у транзицији)“, те да одобри њену јавну одбрану и одреди Комисију.

ПОТПИС ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ:

1. Проф. др Драган Микеревић, редовни професор, Економски факултет Универзитета у Бањој Луци, ужа научна област *Пословне финансије*, предсједник;

2. Проф. др Новак Кондић, редовни професор, Економски факултет Универзитета у Бањој Луци, ужа научна област *Рачуноводство и ревизија*, члан;

3. Проф. др Жељко Шаин, редовни професор, Економски факултет у Сарајеву Универзитета у Сарајеву, ужа научна област *Финансије*, члан.

